

GOGA

Aljoša Harlamov

Dohtar in Povodni mož

Zgodovinska kriminalka

»S svojo državo smo Slovenci uresničili tisočletne sanje našega naroda. Zato nase upravičeno lahko gledamo kot na zmagovalce zgodovine.«

Pastirsko pismo slovenskih škofov
ob 25-letnici slovenske države, 2018

Četudi so v knjigi uporabljena imena in dejstva resničnih zgodovinskih oseb in dogodkov, je dogajanje v njej v glavnem izmišljeno in preoblikovano zaradi napetosti. V nekaterih primerih preplet izmišljenega v zgodovino vnaša več resnosti, v drugih celo kaj humorja. Za to, da je mestoma grozljiva ali smešna že resnica, pa ni kriv avtor romana.

Sobota in nedelja, 20.–21. junij 1835

Prolog

Skozi vlažne oči je ravno še videl, kako njeno dolgo krilo izginja za vogalom. Odrinil se je od smrdljive stene in se opotekel nekam v tisto smer. Zmogel je kakšna dva ali tri metre, nato pa bi padel, če se ne bi spet ujel za zid. Tudi ta je smrdel po scalnici. Celo mesto je smrdelo po scalnici.

Kam je šla? Skušal se je spomniti, kje jo je nazadnje videl. Zaklical je za njo. Ali pa se mu je to samo zdelo? Je sploh odprl usta? Pogoltnil je. Slabo mu je bilo in hropel je.

Ušesa so mu še vedno polnili razposajeni in pijani smeh, žvenketanje in vzkliki, od njega sta gotovo puhtela tobačni dim in zatohli vonj po kislem. Mogoče se je zato počutil krivega. Toda krivega se je itak počutil že celo življenje. Krivega za ... vse. Kdo bi vedel, za kaj se Kranjci počutijo toliko krive?

Vseeno bi se ji opravičil, če bi mu le dala priložnost. Ni bil sam kriv. Ne zares.

Teklo je z njega. Zdelo se mu je, da izgublja težo. Vsaj od vratu dol. Glava je ostala težka in napihnjena, v njej je neznosno šumelo.

Potem je skozi solzno in znojno meglico spet zagledal njeno krilo. Se mu je skrivala? Ga je izzivala?

Ni vedel, kdaj se je spet pognal za njo. Najprej je zaslišal udarce lastnih pet, ki so neenakomerno odmevali po prazni ulici. Potem je ugotovil, da mu naproti prihaja nova

stena. Tudi ta se je majala. In gotovo puhtela od smradu v neznosni vročini, ki ni več popustila niti ponoči.

Oprijel se je vogala, za katerim je ravnokar izginila, zmagoslavno vzdiknil – mogoče spet samo v sebi. Slabost je bila zdaj že tik pod grlom.

Komaj je premaknil svojo ogromno glavo. Kot da bi se mu zataknila nekam za nizki kap nagnjene hiše. Celo mesto je bilo nagnjeno, prevrnjeno. Nazadnje je le pogledal okrog vogala. *Ku-ku*.

Kljub težkim vekam, solznemu pogledu in mraku jo je še vedno nekako videl. Pravzaprav ne zares nje. Že ves čas je videl samo rob njenega krila. Pa ni mogel razbrati niti njegove barve. Je pa vedel, da se krilo ni umazalo, čeprav se je vleklo po tleh. To ga je celo malo jezilo. Kakšen trik je to?

Spet je videl samo, kako je krilo ravno izginilo za vogalom hiše, na katero se je opiral.

S svojimi majhnimi dlanmi, vedno popackanimi s črnilom, se je potegnil okrog stavbe in opotekel od zidu, dokler niso noge nekako ujele ritma. Za njo. Tik za njo. V mračno in ozko uličico, ki se je potuhnila pred mesečino.

Tla so se majala levo in desno, predvsem pa navzdol. Med tekom je komaj držal oči odprte. Sopara je butala vanj, skušal jo je odpihniti stran s svojim sopenjem. V glavi mu je šumelo, zdaj še od napora. Brodil je po kanalih z drekom in scalnico uglednih someščanov. Čevlji so cmokali, ampak se ni ustavil.

Ker se ni mogel ustaviti.

Treščil je v zid, pa takoj zatem v drugega, če ne kar v istega. A se je v pijančevi sreči samo odbil, ne da bi čutil

udarce. In nekako spet ujel korake. Zdaj mu je bila poševnost ljubljanskih ulic še v pomoč. Neslo ga je dol po njih kot po palubi ladje v nevihti. Skozi mrak in ozke trakove mesečine in trdo temo, dol in dol.

Sopel je. Pihal. Pljuval. Prigovarjal samemu sebi. Preklinjal. Včasih v rimah. Utrujenost ga je premagovala, in če bi se kam zaletel zares, bi samo spolzel na tla in se vdal. A ga je mesto premetavalo sem in tja, kot se otroci igrajo s ščurkom v škatli, da se ni več dotaknil sten, ampak je samo tekel naprej.

Tekel, se opotekal. Ni bilo važno, samo da mu ne uide.

Naprej za svojo težko glavo.

Naprej za koncem njenega krila. Dol in dol.

Tlakovce je čez čas – koliko časa? – zamenjala zbita, žejna zemlja. Ni več slišal svojih korakov. Tema je bila tu gostejša. Grmovje ga je praskalo po rokah, s katerimi si je skušal utreti pot, čeprav v resnici ni videl drugega kot njeno krilo. Še vedno le s kotičkom očesa.

Potem je zamolklo šumenje, ki mu je polnilo glavo, nenadoma razbilo bronasto donenje zvonov. Za hip je zastal sredi jasnine, kot da bi se nenadoma streznil. Zdelo se mu je, da se je ustavil in da se ne bo mogel več premakniti. Poznal je te zvonove. Trnovska cerkev se je oglašala nekje nad njim. Počutil se je prevaranega.

Dovolj je bilo. Nič več dol in dol.

Ampak to je bil samo trenutek. Noge ga niso mogle držati pri miru, ko je bilo mesto prevrnjeno, tu pa se ni imel več česa oprijeti.

In še dobro, da ni odnehal, ker je nenadoma zagledal njeno krilo tik pred sabo. Skoraj bi stopil nanj. Tako ga je

presenetilo, da se je kar ustrašil. Pol koraka pred njim. Ali pa je že hodil po njem?

Zvon je hitro utihnil, šumenje se je vrnilo, še glasnejše in močnejše kot prej. Kot da bi prihajalo še od zunaj in se uglasilo z notranjim.

Spet je nekam treščil. Tokrat ga je prvič resneje zbolelo. Udaril je s kolkom v nekaj trdega in okroglega.

Spet zvonjenje? Ali ni pravkar nehalo? Slišal je kotaleč trušč, rezek pok, potem pa ga je utopilo šumenje. Je ves ta hrup prihajal od nekod iz njega?

Skušal je obdržati oči odprte. Padale so mu iz težke glave, ki ga je spet gnala naprej in se obenem zibala v ritmu opotekanja.

Zdaj je videl, da je krilo zelene barve. Sprane, rjavkasto zelene barve.

In ni se več opotekal, ampak je že drsel po njem.

Dol, dol po zelenem krilu.

...

Naenkrat ni bilo več šumenje, ampak hrum. In ni znal več ločiti med tem, kaj je znotraj in kaj zunaj. Čeprav je končno spet obdržal oči odprte, ni videl ničesar razen še več zelene. Ta zelena je bila umazano svetla s temnimi, lebdječimi packami. Potem je nagonsko odprl usta in hlastnil za zrakom, a je vanj vdrla samo mlačna in mastna voda, ki ga je v trenutku ohromila s svojo živo, toplo težo.

Takoj se je vdal. Dovolj je imel tekanja okrog, lovljenja in iger. Dovolj je imel vsega tega napora. Te krivde. Prepustil se je hrumenju in teži.

...

Vrtinec ga je počasi obrnil, zdelo se mu je, da zdaj pred sabo vidi nekaj belega in okroglega.

Krila pa ne več. Nikoli ga ni bilo. Bila je prevara.

...

Izza zadnjega vogala budnosti je priplavala njena dlan. Zelena kot prej njeno krilo. Dolge, travnate prste so nosili valovi, da je bilo videti, kot da mu igrivo maha. Ga vabi, da se je dotakne. Kot da mu je hotela dopovedati, da še ni konec, da še ni opravila z njim.

Najprej ni hotel.

Potem se je brez vsake zavestne misli nenadoma premaknil, brcnil, segel proti prstom ter jih zagrabil. Začudeno je ugotovil, da ni zamahnil v prazno, da je res nekaj tam.

...

Držal jo je za roko in igrivo valoval skupaj z njo, kot bi plesala. Tema ga je prijetno vlekla s sabo, vse globlje, dol in noter, skozi nos in usta. Nazadnje se je je v njem nabralo že toliko, da se je strdila v nič.

...

...

...

Prebudila ga je močna brca v trebuh. Ne prvič v njegovem dolgem življenju. Brca in oster blisk svetlobe. Pognala sta mu smrdljivo vodo iz ust in nosu. Pa najbrž ni bila samo voda. Zahropel je in hlastnil za zrakom. Pljuval je in bruhal in se cedil ter skušal obdržati oči odprte vsaj toliko, da bi videl, kje je. A se mu je pred obrazom preveč bliskalo. Nekaj ga je tudi oviralo, da bi se lahko obrnil na stran in spal naprej.

»Še malo, Katra, samo še malo,« je zajavkal med hro-
penjem.

V odgovor je dobil novo brco v trebuh, da je spet pljunil tekočino iz sebe. Nekaj je bilo močno narobe. To ni bilo običajno jutro. Ni bil v svoji postelji. Naj je bila ta še tako revna, tako trda spet ni bila. In še vedno se ni mogel obrniti.

Zeleno krilo, zeleni prsti ...

Nazadnje se mu je nekako le uspelo toliko premakniti, da je skrnil obraz v senco. Tako je lahko počasi in previdno odprl oči, se privadil na svetlobo, medtem ko se je še naprej trudil polno zadihati.

Najprej je zagledal nekaj ljudi, ki so stali višje zgoraj na obrežju in s stisnjenimi ustnicami in velikimi očmi bolščali vanj. Strogi obrazi Ljubljancanov na poti v cerkev, da se izpovejo svojih nepomembnih grehov. Spet so dobili nekaj, nad čimer se bodo lahko zgražali, ko bodo po maši sedli k nedeljskemu kosilu.

»Pa dober tek!« je bleknil.

Potem je pogledal, od kod senca, v katero se je umaknil. Senca, ki se je nenadoma trdo zgostila.

Nadenj se je sklanjal brkati stražnik in se pripravljaj, da ga znova »dregne« s težkim čevljem. Tudi to je bil znan, skorajda domač prizor. Še malo pa bi si oddahnil.

...

Hotel se mu je umakniti, se pobrati s tal ali vsaj zvaliti stran, pa ni šlo. Ni šlo, ker ni mogel potegniti desne roke k sebi.

Obrnil je neznosno težko glavo, da bi pogledal, kje se je zataknil.

Zelena roka.

Tekočino, ki je ravno hotela ven, je požrl nazaj.

Ni se mogel obrniti, ker je imel prste prepletene z razcefranimi prsti ženske dlani. Dlani, ki se je nadaljevala v mrzlo truplo bakreno zelene barve, ob katerem je ležal.

Razbrcanih nog in mehko napihnjenegega trebuha, kot da bo rodila reko. Zadrgnjenega, zmečkanega vratu in razbite glave s črnimi, štrlečimi ustnicami. Kar je bilo na prvi pogled videti kot prepereli kosi tkanine, ostanki zelene obleke, ki v trakovih visijo z nje, je bila v resnici njena koža, ki se je luščila in trgala s telesa. Pod njo je bilo črnikasto in belo meso.

Glavo je imela ljubeče obrnjeno proti njemu. Lase zavozlane in prepletene s travo in vejicami. Strmela je vanj, z enim odprtih, ribjim očesom in z gnilo luknjo, ki jo je imela namesto levega in iz katere se je cedila sluzasta voda.

Z njo je videla vanj.

Samo trenutek je trajalo. Spet je pogoltnil, kar bi skoraj izbruhnil. Zastokal je nekaj nerazumljivega. Hotel se je potegniti stran, planiti pokonci. A se je samo stresel, ker jo je še vedno držal za roko. Še vedno sta prepletala prste. Ni jih mogel potegniti k sebi. Držala se ga je.

Gledala je vanj. Z enim očesom in eno luknjo.

Sunkovito je vdihnil, da bi lahko pošteno zakričal.

Naslednji trenutek je stražnik vendarle uresničil svojo namero in ga odrešil. Njegova brca ga je zadela v kolk in stresla v hromeči bolečini. Padel je v tisto gnilo luknjo.

Nedelja, 21. junij 1835

1. poglavje

»Kva dogaja, Dohtar?«

Nekaj prav zapleteno grdega, zanemarjenega in možato kocinastega je sililo vanj, pa ni bila njegova sestra.

Prisililo ga je, da se je v trenutku ovedel. To je imelo za neizbežno posledico, da mu je postalo neznosno slabo. Pogoltnil je, a se mu je iz ust vseeno izmuznil kratek curek. Skušal se je umakniti mešanici vonja po alkoholu, sesirjenem mleku in tobačni gnilobi, ki je prihajala iz ust starega, a je lahko samo lezel s hrbtom gor po zidu.

Ležal je v kotu prazne, polmračne in presenetljivo čiste sobe. Štiri stene, lesena klopca, majhna lina, skozi katero je sijal ozek snop svetlobe, in težka železna vrata. In on in stari in nič drugega. Čeprav začuda še nikoli ni končal tukaj, je takoj vedel, da je v eni od celic na gradu, ki je stražnikom služil kot pripor in zapor.

Bolečina je očitno potrebovala nekoliko dlje, da se je zbudila, a ko se je, ga je takoj spet zvila vase. Nikoli je ni dobro prenašal, zdaj pa je prav živalsko zacvilil – kot bi mu puščala duša. In toliko, da mu ni res. Rebra so se ukrivljala navznoter, medtem ko ga je od notri napihovalo ven. Lahko bi ga strlo in razneslo naenkrat.

Kdor bi ga prvič videl, bi najbrž dobil dokaj slab vtis o ljubljanski policiji. Ampak resnica je, da je bil Dohtar

tako slabo videti skoraj vsako nedeljo zjutraj, četudi se je zbudil v domači postelji. Bledega, postrganega lica, ki je imelo to edino prednost, da ga ni bilo treba pogosto briti. Majhnih, solzečih se oči od stalne neprespanosti, ki so bile videti vderte pod razkošnimi štrenastimi obrvmi in na napihnjem licu. Sicer fine, vedno vlažne ustnice je nekoliko kvarilo dejstvo, da mu je zgornja štrlela čez spodnjo, kot da bi se grizel vanjo, ker bi mu smrdelo delo. Mastnih, zlepljenih dolgih las, ki so že izgubljali svojo kodravost in sivali od dima, vlage in ljubljanske megle.

Tudi obleka ga ni delala nič bolj človeškega. Oblečen je imel spran črni frak, popackan zlasti na notranji strani in obrabljen na komolcih. Črne hlače, obrabljene na koljenih, kot se za romantičnega pesnika navsezadnje spodobi. Obute je imel pošvedrane škornje, kar je vedno opravičeval z dejstvom, da ima eno nogo malenkost krajšo od druge, čeprav mu tega ni uspelo nikoli dokazati. Vedno je bil pomečkan, ker se je pogosto zavalil v posteljo kar oblečen. In zmeraj nabreklega trebuha. Zdaj sicer od vode, drugače pač od vina. Čeprav je bila razlika med vodo in vinom v marsikateri ljubljanski beznici res bolj retorične narave.

Seveda pa to nikakor ne pomeni, da človek, ki se zbudi v hladni celici ljubljanske straže, nima drugih skrbi od te, ali bo videti spodobno in urejeno, ko ga bodo mlatili s palicami. A za zdaj je skušal Dohtar samo ostati kar najbolj pri miru, dihati čim bolj plitvo, čim manj gledati in se premikati ter tako počakati, da v miru umre.

Potegnil se je v sedeč položaj. Kamniti zid za njim je bil vsaj prijetno hladen. Odlepil si je hlače s kože in jih

na desni strani potegnil toliko dol, da si je ogledal bolečo, mavrično udarnino na kolku, ki se je raje ni preveč dotikal. Kaj je vendar počel včeraj?

Starec se je umaknil in sedel na klopi na drugi strani celi-ce, ki je bila še vedno precej preblizu. Vseeno je malo pomagalo. Čeprav je potem lahko ugotovil, da je bil možakarjev zadah kot duh mokrocvetočih rožic v primerjavi s tem, kar je hlapelo od njega samega. Smrdel je po postanem vinskem znoju, po človeških iztrebkih, po scalnici in crknjenih ribah.

To je bil nedvomno vonj Ljubljane, toda nikakor mu ni bilo jasno, zakaj je bil prepojen z njim.

V ustih je imel okus po železu. Pljunil je na tla in krvavi pljunek se je pridružil posušenemu zvezdastemu madežu, ki je kazal, kje je prej ležalo njegovo lice. To je pojasnilo vsaj to, od kod občutek, da se mu je obraz skrčil in ga ne more prav uporabljati.

Ga je kdo udaril?

Megla v glavi se še ni povsem razkadila.

Spomnil se je Andreja in njegovih neprestanih zdravic, Kasteličevega nosu, ki se je ves čas vtikal vanj; spomnil se je, kako so se vrteli in kako so peli, če je to res mogoče tako imenovati.

Počasi in previdno se je še nekoliko dvignil in poravnal. Žal je kazalo, da bo vseeno preživel.

Iz žepa je potegnil robec, ki je bil vlažen in smrdeč kot vse, kar je imel na sebi. Obrisal se je okrog ust in strnjeno kri z lic ter se useknil vanj.

Starec ga je napeto gledal in očitno nekaj čakal. Vse, kar je imel na sebi, je viselo z njega, še najbolj pa spodnja

čeljust in dolge žilave roke. Ob pogledu na njegove enako dolge prste se je Dohtar neprijetno zdrznil, a še preden bi lahko resno razmislil o tej podobi, je starega potrpežljivost naenkrat minila.

»Kva ste pa nardil, da je prišu sam hudič po vas?« je dramatično zašepetal, kot gospodar, ko se hlapcu pritožuje čez ženo.

Hotel mu je nekaj odgovoriti, pa se mu je samo spahnilo. Skušal je ujeti neko misel, pa ga je zahrbtno ujela podoba.

Vdrte črno-vijolične maroge na zavozlanem vratu. Napihnen trebuh in koža, ki je strgana visela od nje. Izpraznjeno oko, ki je gledalo vanj. Polomljeni prsti na razpraskani roki. Za katero jo je tesno držal.

Sladek, moker, gnil vonj ...

»Kaj sem naredil?« Skupaj s podobo se je zablistal spomin na jutro na krakovskem bregu. »Sem kaj naredil ...?«

»Ježeš, Dohtar! A tko ste ga spet nagnu, da se nč ne spomnite, hehe? To pa ne bo dobro, sploh ne.«

Skušal se je strezniti in urediti misli. Zdravice, Andrej, vrtenje ... krilo?

»Bil sem v Peklu ...«

Tu se mu je zataknilo, kar sicer ni bilo nič nenavadnega. Ponavadi so se vsi njegovi sobotni spomini končali tam. Pa kakšnega drugega dne tudi, če je bil povsem iskren. A potem so ga navadno pivski tovariši privlekli do doma. Ni blodil okrog kot mesečnik.

Še enkrat od začetka. Včeraj zvečer je bil v Peklu ... Hotel je domov. Končno se je domislil rešitve za zadnjo kvartino uvoda, ki jo je tako dolgo iskal. Bal se je, da jo bo

pozabil, čeprav se mu to še nikoli ni zgodilo. Stopil je na zrak in ugotovil, da je zdelan precej bolj, kot je mislil. Potem je nekoga videl ali srečal ...

In potem je bilo nenadoma jutro, ko se je prebudil na krakovskem obrežju s stražnikom nad sabo in z roko v roki z ... Stresel se je.

»Biu ste v Peklu, zdej je prišu pa hudič po vas, hehe! Vam je Podbojevka račun zaprla, pa je prišu terjat, kar ste zapil.« Starec se je zabaval, kot se zabava gorenjski kmet, ko mu crkuje krava ravno tisti trenutek, ko so jo prišli zapleniti biriči.

Ni ga poslušal. Za nekaj trenutkov ni mogel slišati sploh ničesar. V spominu mu je zijala luknja, kar kljub vsemu ni bilo običajno. Vedno se je spomnil vsaj nečesa. Podob, ljudi, senc. Tudi tiste rešitve se zdaj odlično spomni. *Šest mescev moči tla krvava reka ...* Zakaj ni vedel, kako je prišel od Pekla do Krakovega? To je bila razdalja, ki je že trezen ne bi z veseljem prehodil. Kaj je iskal tam? Zakaj ni vedel, kako se je znašel tam naslednje jutro s truplom ob sebi? Kdo je bila nesrečnica? Kaj se ji je zgodilo?

Prazno oko je strmelo vanj.

Starec je naenkrat planil s klopi in spet sedel tesno zraven njega. Bil je gibčen in žilav, ker sta ga starega delala samo težko delo in težko življenje.

»Samo kej, Dohtar, ko pa to ni take vrste tojfl,« je zašepetal skozi piškave zobe in ga predramil iz razmišljanja.

»Katere vrste?« Skušal se je zbrati in slediti temu, kaj mu govori stari. Nenadoma se mu je zdelo, da bi lahko bilo vseeno pomembno.

»Take vrste, da bi terju neki, kar še lohka vrnete.«

Počasi je prihajal k sebi. Ali se vsaj začel osredotočati na to, kar je bilo pred njim. Kar ni pomenilo, da je razumel dosti več kot prej.

»Verjemite mi, tudi zapitega pri Podbojevki ne morem nikoli več vrniti.«

Starec ga je pogledal od strani, kot da mu skuša dopovedati, da zdaj pa res ni čas za šalo. Ampak pri tem se je vseeno režal.

»To je dunajsk hudič,« mu je pomežiknil. »Iz pekla, ki je sam za Kranjce.«

»Dunajski hudič? A jih je več?«

»Dunajsk, dunajsk,« predse je pljunil nekaj rjavega, zlilo se je z drugimi madeži na tleh. »Nej se moji babi grlo posuši, če ni res. Sem biu zraun, ko so odpeljali barona Tauffererja. Sem biu še mulc, pa sm skrbu za njegove posode.«

»Baron ...«

»Prou taki so bli. Črni dunajsk hudiči. In če je zdej eden od njih prišu po vas, Dohtar ... pol se pa Gospod ni usmilu vaše grešne duše.«

»Barona Tauffererja? Čakajte ... Taufferer.« Skušal se je spomniti, od kod mu je ime zvenelo tako zelo znano. Baron Taufferer. Janez, plemeniti Taufferer.

»A res ne veste nč o tem? Menda ni pršel po vas zarad kakšne mlade punce?«

»Mlade punce ...?«

Toda dlje od tega, da je staremu igral odmev, ni prišel, ker se je ta naenkrat pognal na noge, kot da bi ga kaj pičilo

v hrbet. Še enkrat je pljunil po tleh, spet izkušeno zadel tisti madež, in se postavil v kot ob lini, čim dlje stran od vrat.

»Kaj pa ...?«

Takoj naslednji trenutek so se vrata v celico sunkovito odprla, kot da bi ju hoteli zalotiti pri čem prepovedanem. Vkorakal je stražnik s ključi in režečim se nasmehom na obrazu. Tudi ta je bil brkat. Vsi ljubljanski stražniki so imeli brke, da so se lahko brezdelno cukali zanje, ko so ti povedali, da ti ne morejo nič pomagati.

Starec si je vidno oddahnil, kar je najbrž pomenilo, da nista v prisotnosti dunajskih služabnikov pekla. Obrnil se je k Dohtarju.

»A mi boste svoj lep frak zapustiu, če vas obesjo, Doh-
tar? Mi ga bo že baba oprala.«

»Mrš!« Stražnik je dvignil roko, a je potem samo stopil mimo starega k Dohtarju.

»Za tebe, hlapec dunajsk, mam pa tole,« starec se je obrnil proti policaju, izbočil zadnjico in mastno prdnil.
»Veter z juga!«

Stražnik se je ustavil sredi koraka in brcnil proti starcu, ampak je ta mačje odskočil. Hehetal se je tako, kot bi ga vseeno požgečkal. Toda zdaj se je stražnik samo še bolj zarežal, kot da vadita za vaško veseloigro, Dohtar pa je pozabil svoje besedilo.

Stražnik se je obrnil k Dohtarju, ki se je medtem skušal sam pobrati s tal. Neučakano ga je zgrabil za komolec, ga potegnil gor in postavil na noge kot kositrnega vojačka.

»Hvala, spoštovani stražmojster ...«

Ni ga poslušal, ampak je samo okrepil stisk, ga zasukal proti vratom in potegnil za sabo.

Medtem ko ga je vlekel iz celice, se je starec drl za Dohtarjem:

»Kdor ma tička zunaj, naj ne hod na Dunaj, ker tam se vsaki spahne, ko ga Krajnc utakne ...« in še nekaj, toda vrata za njima so se že zaprla.

2. poglavje

Prostor, v katerega ga je stražnik privlekel, je bil hladen kot celica spodaj. Ne zato, ker ne bi bil lepo opremljen. Dohtar je ugibal, da gre najbrž za načelnikovo pisarno, saj je bilo pohištvo okrancljano bidermajersko in najbrž ni bilo namenjeno ljudem, ki so jih stražniki privedli na grad. Pa tudi ne zato, ker bi poletje zunaj nenadoma izdihnilo. Temveč zaradi mrtvo hladnih oči človeka, ki je sedel za veliko mizo, z nogami na njej, kadil pipo in takoj, ko je Dohtar prestopil prag, nasmejan skočil pokonci.

Gibal se je sproščeno in mehko, nasmešek ni niti za hip izginil z njegovega obraza, ampak oči so ves čas ostale enako nepremične in ubite, tudi ko jih je uperjal vanj. Kot da ne bi pripadale temu telesu, ampak bi skozi kupal nekdo drug. Če so bili hudiči taki, potem je bil Pekel na samem dnu res leden, kot je poročal že Dante.

Nobenega dvoma namreč ni bilo, da je bil pred njim eden od očitno slavnih dunajskih hudičev, pred katerim ga je svaril starec. Imel je strogo vojaško počesane lase, majhne, urejene brčice pod stisnjenim nosom, njegovo visoko čelo in cel mrliški obraz pa je bleščal le nekaj manj od oči – očitno je bil napudran, pa tudi sonca ni pogosto videl. Najbrž zato, ker je večino dneva zrl v mračne luknje, ki so jih imeli ljudje namesto duše. Belino njegove kože

je še poudarjalo dejstvo, da je nosil povsem črno obleko. Celo srajco je imel črno, površnik pa iz nekega Dohtarju neznanega, a vsekakor zelo črnega materiala. Ugibal je, da je to zadnji krik dunajske mode. Vsekakor je bil oglušujoč.

Obleka se mu je prilegala s takšno popolnostjo, da so jo morali stkati kar na njem, in nosil jo je s tako samoumevno brezobzirnostjo, kot da so to storile nedolžne galicijske device ob polni luni. Že tako ga je stražar napol zvlekel po vseh stopnicah in hodnikih gradu, kot da bi hotel, da crkne od napore. Duh Dunajčanovih pomad in dišav pa je zgoščal zrak v malem prostoru, da se je Dohtar zdaj že skoraj dušil. Čez to se vonj njegove pipe ni mogel prebiti, pravzaprav sploh ni bila videti prižgana. To je bil človek, ki ni užival v malenkostih, a je bil neznansko in trdo malenkosten.

»Dohtar, ali ne? Sedite, sedite.«

Podal mu je roko, ki jo je Dohtar mlahavo prijel, ampak potem mu je »hudič« dlan nekako obrnil, pa spet odločno stisnil in skušal znova obrniti. Nekaj časa sta stala tam z roko v roki in se gledala. Dohtar je bil za danes že sit dotikanja neznancev, zato je dlan nazadnje počasi potegnil k sebi.

Dunajčan je pokazal na stol pred veliko in težko pisalno mizo, takoj zatem pa zamahnil proti stražniku, ki jo je ucvrl ven. Vrata za njim so se vseeno zelo previdno, mehko zaprla. Hudič je odskakljal do svojega prestola, še vedno ležerno in lahko, kot bi bil nekakšna lutka.

Govoril je v odlični kranjščini, ki so jo kvarili samo oglati r-ji. Ampak glede na to, kako so jo kvarili Ljubljanci, je bilo to najbrž še najmanj. Njegov glas je bil dokaj visok, neprijeten tenor, ki bi se ga sramovali celo na koru.

Dohtar se je zdaj previdno usedel, saj ga je še vedno vse bolelo. Prav čutil je lahko, kako njegova umazana obleka pušča odtis na žametni prevleki stola. Nesrečno se je presedel, a kaj dosti drugega, kot da mu je bilo zaradi tega neudobno, pravzaprav ni mogel.

»Dovolite, da pojasnim,« je začel. »Gre za splet nesrečnih okoliščin. Za nesporazum oziroma nesrečo, gospod ...?«

»Čez tebe več ne bo, sovražna sreča! iz mojih ust prišla beseda žala; navadil sem se, naj Bogú bo hvala, trpljenja tvojeга, življenja ječa!« Dunajčan je mahal z rokama, kot bi dirigiral, in se pri tem ponosno režal, kot da drugače ne bi znal zrecitirati niti a-e-i-o-u.

Dohtar ni točno vedel, kaj naj odgovori na to. Že odkar se je prebudil, je imel občutek, da se mu še vedno malo sanja.

Hudič ga je z odprtimi usti nepremično gledal in čakal.

»Vsekakor, gospod ...?« je spet zajecjljal Dohtar.

»Prosim?« spet si je vtaknil pipo v usta, vendar jih je nekako obdržal odprta.

»Vljudno skušam poizvedeti, kako naj vas ogovarjam.«

»Lahko me ogovarjate z ... Wirt. Herr Wirt, gospod Dohtar.«

Dohtar je strmel vanj. Ni mu bilo jasno, zakaj ga tako živcira, ampak res ga je. Njegovo režanje, neprestano mahanje, prestavljanje, trzanje. Bil je kot vihar. Toda sredi viharja dve nepremični točki – njegove oči, ki so ga skušale pribiti na stol ali kar hipnotizirati. Presedel se je od nelagodja.

»Herr Wirt ...«

»To reče, hitreje sta se zasukala, in dalje in dalje od pôda spustila, na bregu Ljubljance se trikrat zavila, plesaje v valove

šumeče planila. Vrtinec so vidli čolnarji derèč, al Urške videl nobeden ni več.« Res je bil kot igralec, ki misli, da mora vsako svojo besedo izgovoriti s celim telesom, ponazoriti, da bo drhal doumela pomembnost tega, kar govori.

Dohtar je počakal, da je končal, potem pa se še dvakrat odkašljajal, da bi videl, ali lahko zdaj vendarle začne.

»Herr Wirt ...«

»Tudi to ste napisali vi, kajneda, dragi Dohtar? *Der Wassermann*. Povodni mož.« Tudi nemško besedo je izgovoril s svojo razgibano melodiko, ampak vseeno nekako tudi trše.

»Počaščen sem, da toliko veste o meni in mojem delu, Herr Wirt.« *Še bolj pa zaskrbljen*, je pomislil. »Da ste vse to prebrali in se očitno naučili na pamet.«

»Čast je najbrž moja, gospod Dohtar ...«

»Prosim, ne ...«

»*Življenje ječa, čast v nji rabelj hudi.*«

»*Čast?* Ne – čas.«

»Kako? *Čas? Die Zeit?*«

»Ni važno, Herr.«

»Pa še kako je važno. Tako je vendar precej bolj smiselno. *Čas*, res je, čas *je* rabelj hudi. Prav res. Posebno če je človek res v ječi. Nepesniški, nemetaforični. Pravi, čvrsti, vlažni in hladni ječi. Če tiči tam zaradi nekrofilije, recimo.«

Dohtar je obupano skomignil. Zdaj je že dobro vedel, da mora počakati na daljšo tišino, preden lahko karkoli začne.

»Vem, da to mogoče ne bo slišati najbolj smiselno, Herr Wirt. Ampak težko pojasnim, kako sem se zjutraj znašel z ...« streslo ga je. »No, težko pojasnim, kaj se je zgodilo.

In verjemite mi, to me preseneča bolj, kot si lahko mislite. Ampak gotovo nisem ...«

Tisto oko.

»Zagledali ste truplo v Ljubljani, junaško skočili v vodo in ga potegnili ven, pri tem pa vas je zmanjkalo od napora?«

»No ... Morda pa le ni bilo tako težko pojasniti.«

»Je to vaša uradna izjava, Dohtar?«

»Priznam, Herr, da se ne spomnim, kako točno sem končal tam na bregu, ampak tudi brez tega vem, da nisem ... Morda sem jo res videl, kako se je utapljala.«

Wirt si je popravil pričesko, ki njegovega posega gotovo ni ne potrebovala ne pokazala. Pri tem ga ni nehal gledati. In tudi Dohtar si ni drznil pogledati drugam. Zdelo se mu je, da bi to lahko razumel kot priznanje krivde. Zato je uporno bolščal nazaj. Wirt se mu je počasi, leno nasmehnil. Pravzaprav *še bolj* nasmehnil.

»Če vam je mahala ali klicala iz onstranstva, že mogoče. Mogoče je vaše izurjeno pesniško uho zaslišalo njene neme krike. Klice za pravico. Saj to je tisto, kar verjamete, a ne? Vi, *pesniki*? Da slišite stvari, ki jih drugi ne? Iz onkraj?«

»Ne razumem, Herr ...«

»Ampak od gospodične gotovo ni prišel niti pljus. V vodi je bila že najmanj dva tedna, natančneje največ sedemnajst dni.«

Dohtar je skušal prebaviti to informacijo. Seveda je imel Dunajčan prav. Truplo v tem stanju je moralo biti že nekaj časa v vodi. Oluščena koža, spremenjena v prhek papir, njena zelenkasta polt ... Se mu je samo zdelo, ali je

imela po celem telesu polno majhnih ugrizov? Še vedno jo je nazorno videl pred očmi. Kot da jo ima na dosegu roke.

»Se torej spomnite, kaj ste počeli pred sedemnajstimi dnevi?«

Dohtar se je zmedel in skušal spraviti podobo mrtve ženske iz oči ter razumeti, kaj ga sprašuje. Kaj ga *zares* sprašuje.

»Moral bi pogledati koledar ali vprašati sestro.«

»Ali pa se pozanimati v vaši priljubljeni krčmi?« Wirt je nenadoma skočil pokonci in pri tem vrgel še roke v zrak, da se je Dohtar kar zdrznil, a mu je nato samo obrnil hrbet in stopil k oknu. Oziral se je na mesto, ki se je z grajskega griča razlivalo proti poljem.

Dohtar se je začel mrzlično razgledovati po prostoru, kot da bo tam našel kakšno rešitev. Imel je tesnoben občutek, da pogovor ne vodi nikamor, če pa že kam, pa ne v smer, ki bi mu bila ljuba. Na mizi so bili raztreseni neki papirji, a ni bilo videti, da bi imeli kakršnokoli zvezo z njim. Sicer pa ga je obdajalo samo še nekaj omar in obešalnik, na katerem je res visel jopič stražniškega načelnika.

Česa točno ga dolžijo? Zakaj in od kod je prišel Herr Wirt?

Wirt je, kot da bi ga slišal, nenadoma začel govoriti in pri tem poplesaval pred oknom: »Kadar je zaradi sovražnih elementov ogrožena varnost domovine, me pošljejo, da spet vzpostavim red. Kancler osebno mi je zaupal to sveto dolžnost in zanj imam vsa potrebna pooblastila. Precejšnja pooblastila, če smem poudariti. Nad stražniki in vojsko, kadar je treba. In gospodu Kanclerju se doslej še nisem izneveril.

Ko se vrnem na Dunaj, pustim za sabo zgolj in samo – red,« na kratko se je ozrl in ga spet prikoval na stol. »In kdor dela red, mora biti tudi sam urejen in redoljuben. Zato sem, še preden sem prišel sem, poizvedel in prebral vse o ljudeh, o katerih je bilo treba kaj vedeti. Te kraje že tako ali tako budno spremljamo. Vsaj eno Kanclerjevo oko je ves čas obrnjeno na jug. Če namreč v vetru pustite odprto okno, bo v hišo zaneslo umazanijo in nered. In tole ...« zamahnil je proti mestu spodaj, »... tole je na stežaj odprto privetrno okno naše domovine.«

»Ne razumem, kam merite, Herr Wirt. Gospodična, ki se je utopila, menda ni padla v Ljubljano skozi okno?«

»*Utopila*,« je ponovil brezizrazno. »V skrbi za red v naši domovini, dragi Dohtar, sem se izučil v marsikateri večini in umetnosti. Gladko govorim vse jezike naše domovine, da mi ne uide nobena misel ali še tako prikrita dvoumnost, ki bi se lahko izkazala za prevratniško in nevarno Cesarju. Znam se mečevati, jezdim, kot bi bil rojen na konjskem hrbtu, znam streljati, signalizirati, znam razstaviti tiskarski stroj ...«

Na hodniku je bilo slišati korake, ki so se odločno ustavili pred pisarno. Nekaj trenutkov je bilo vse tiho, tako v pisarni kot na hodniku, potem pa je bilo slišati samo še, kako se koraki enako odločno oddaljujejo. Wirt je zastal, a se ni niti obrnil.

»Izuril pa sem se tudi v policijskem delu in umetnosti posmrtno medicine. Človek pri tem delu vidi marsikaj, cesar običajni ljudje ne. Ne morete si niti misliti, kaj vse sem doživel v tej službi. Vem, kakšen je videti človek, ki nekaj dni visi na drevesu. Kakšne rane zadata pištola in nož. Ali, pogosteje, vile in kladivo. Vem, kakšen je videti utopljenec.